

Н. В. МАКОВЕЦЬКАдоктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет**ПОРТФОЛІО ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті висвітлено тлумачення терміна “портфоліо” з точки зору педагогіки, час і місце походження цієї технології. Визначено функції, принципи технології. У межах розпочатого дослідження визначено значення, види портфоліо, його складові, наведено критерії оцінювання портфоліо студентів.

Ключові слова: технологія портфоліо, принципи, функції, складові, критерії оцінювання.

Українська освіта сьогодні перебуває в пошуку ефективних технологій підготовки фахівців, здатних розбудувати економіку країни згідно з європейськими нормами. Безперечно це стосується і туристичної галузі, розвиток якої на сьогодні відбувається досить активно, а тому потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців.

Вочевидь, пріоритетним завданням і невід’ємною складовою освітнього процесу у вищих навчальних закладах є автентичне оцінювання рівня підготовки таких фахівців та його різновид – портфоліо.

Більш докладно пояснимо нашу позицію. Відомо, що одним із пріоритетних напрямів модернізації української системи вищої освіти на сучасному етапі є запровадження компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців. Так, удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму, окрім модернізації змісту, передбачає поєднання традиційних форм і методів навчання студентів із використанням інноваційних освітніх технологій, популярними серед яких є дистанційне навчання, навчання із залученням інтерактивних методик, проведення тренінгів, створення портфоліо та розвиток інтелектуальних і творчих здібностей майбутніх фахівців, формування в них здатності до самореалізації в обраній професії. У професійному становленні майбутнього фахівця галузі туризму на перше місце ставлять формування активної життєвої позиції, потреби в саморозвитку й самовдосконаленні. Зміщення акценту навчально-виховного процесу на самостійну роботу студентів зумовлює необхідність навчання студентів адекватному сприйняттю і розумінню своїх переваг і недоліків.

Метою статті є висвітлення особливостей застосування технології портфоліо під час оцінювання готовності майбутніх фахівців туристичної галузі до професійної діяльності.

Насамперед визначимось із дефініціями, а тому більш розлого розглянемо тлумачення терміна “портфоліо” в межах розпочатого нами дослі-

дження. З італійської він перекладається як тека з документами або тека фахівця.

У галузі педагогіки технологія портфоліо передбачає інтеграцію кількісного та якісного оцінювання, перенесення акцентів на досягнення, успіх, самооцінку студента, його власне розуміння готовності до професійної діяльності. Традиційне портфоліо – це добірка, колекція робіт, метою яких є демонстрування освітніх досягнень майбутнього фахівця; альтернативний засіб оцінювання, основними завданнями якого, зокрема, є відстеження індивідуального прогресу студента у навчанні за відсутності безпосереднього порівняння його досягнень із досягненнями інших, доповнення або заміна результатів тестування, інших традиційних форм контролю.

За І. Т. Соколянською, портфоліо є сучасною ефективною формою оцінювання, яка допомагає вирішувати важливі педагогічні завдання, а саме: стимулювати навчальну мотивацію студентів, підтримувати їхню активність і самостійність, розширювати можливості навчання та самонавчання [3, с. 4–5].

Ідея застосування портфоліо як технології автентичного оцінювання в навчальних закладах виникла на межі 70–80-х рр. ХХ ст. під впливом політики й бізнесу, за одними джерелами, в країнах Європи, за іншими – в США, а вже кінець 80-х – початок 90-х рр. ознаменувався справжньою “портфоліоманією”.

Сьогодні на Заході ідея портфоліо виступає суттєвим складником модернізації освіти. Його відносять до одного з основних освітніх трендів останнього десятиліття, а школу ХХІ ст. вважають “школою портфоліо”. У зарубіжних країнах означена технологія є не лише інноваційним навчальним засобом у складі цілісного навчально-методичного комплексу, а й сучасною ефективною формою накопичення й оцінювання індивідуальних досягнень учнів і студентів, що доповнює традиційні контрольні-оцінювальні засоби.

На пострадянському просторі останнім часом з’явилась низка публікацій, присвячених тлумаченню сутності технології портфоліо, аналізу досвіду її впровадження в освітній процес, висвітленню ефективності тощо. Так, автори багатьох наукових статей обґрунтовують актуальність і своєчасність такого нововведення, фокусуючи при цьому увагу на функціональній партитурі портфоліо, варіативних різновидах і структурних особливостях, аналізують процес складання та роботи з портфоліо як студента, так і викладача, зосереджуючись на проблемі їх оцінювання та труднощах упровадження [1].

В Україні активне застосування портфоліо в освітніх системах спостерігається з 2003 року. Саме з цього часу почало з’являтися чимало праць, присвячених проблемам забезпечення якості освіти технологією портфоліо (В. Г. Кучерявець, Ю. А. Романенко, І. Т. Соколянська, А. М. Фасоля, С. О. Шехавцова та ін.).

Так, у низці наукових статей розглянуто особливості портфоліо студента і, у зв'язку з цим, зазначено, що воно є не лише ефективною формою самооцінювання результатів навчальної діяльності майбутнього фахівця, але й спонукає мотивування до навчальних досягнень, набуття досвіду ділової конкуренції, обґрунтування самоосвіти та розвитку професійних компетентностей, оцінювання особистісних здібностей. З огляду на вищевикладене, функціями портфоліо студента визначено:

- діагностична – фіксує реальний стан, зміст та зростання результатів навчання кожного студента;
- прогностична – виявляє стратегію й тактику становлення професійних компетентностей студента;
- управлінська – впливає на мету, інформацію, прогнози, рішення, організацію, виконання, аналіз і корекцію знань і вмінь студента;
- організаційна – упорядковує умови створення портфоліо студента;
- інформаційна – створює вірогідний масив інформації щодо результатів навчання студента;
- аналітична – зумовлює добір і обробку вірогідної інформації щодо результатів навчання студента;
- рейтингова – свідчить про діапазон умінь і навичок студента;
- педагогічна – вибудовує цілісність процесу навчання, виховання та розвитку студента;
- цілепокладання – демонструє результати навчання студента згідно з визначеними цілями;
- мотивування – стимулює студентів до досягнення навчальних результатів;
- змістова – ілюструє освоєння фундаментальних понять, принципів і законів, розкриває весь спектр виконання студентом робіт;
- розвивальна – забезпечує неперервність процесу навчання й розвитку мислення, комунікаційних можливостей студента;
- адаптаційна – мінімізує негативні наслідки сучасної ситуації, що в комплексі утворює ситуацію розвитку студента, полегшує його адаптацію в суспільстві, сприяє набуттю навичок ділової конкуренції [4].

Широкий спектр дії технології портфоліо ґрунтується на низці принципів, пріоритетними серед яких є: самооцінка результатів, системність і регулярність самомоніторингу, структурованість матеріалів, логічність і локанічність усіх письмових пояснень, акуратність і естетика оформлення, цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів, наочність і обґрунтованість презентації портфоліо [2].

Ю. А. Романенко, вивчаючи можливості застосування технології портфоліо у роботі зі студентами вищих навчальних закладів, зосередив увагу на таких принципах:

- цілеспрямованості та мотивації (визначення цілей і завдань створення портфоліо, узгодження мети розробки портфоліо й усвідомлення потреби пізнавальної діяльності суб'єктами навчально-виховного процесу);

- системності (завдання портфоліо становлять систему об'єктивних оцінювань своїх можливостей та планування дій із подолання труднощів і досягнення вищих результатів);
- відповідності (вимагається відповідність цілей і завдань структури портфоліо, коментарю до портфоліо – змісту портфоліо);
- неоднорідності (формування структури портфоліо, завдання різної форми);
- наукової обґрунтованості та об'єктивності оцінювання (визначення, вибірки для впровадження технології портфоліо різного призначення – індивідуальні, національні тощо);
- структурування змісту портфоліо;
- оцінювання результатів, характеристик якості суб'єкта навчально-виховного процесу (надійність, валідність тощо) за стандартними технологіями;
- конвертація одержаних балів за шкалою оцінювання;
- розроблення коментарю з організації діяльності суб'єкта навчально-виховного процесу) [4].

Отже, портфоліо як поняття, що поширене останніми роками в усьому світі, є методом оцінювання досягнень майбутнього фахівця, формою автентичного оцінювання освітніх результатів щодо продукту, створеного ним у процесі навчальної, творчої, соціальної та інших видів діяльності.

Вище викладене вище надає змогу дійти висновку, що технологія портфоліо відповідає меті, завданням та ідеології практикоорієнтованого навчання, суттєвого значення вона надає плануванню і самооцінюванню студентом своїх освітніх результатів. Безперечно це зумовлює важливість застосування цієї технології у галузі професійної освіти.

У сучасній практиці підготовки фахівців галузі туризму ефективним може бути використання різних видів портфоліо відповідно до його цільової спрямованості, а саме:

- портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі оволодіння дисциплінами професійного циклу;
- портфоліо як інструмент автономного вивчення певних дисциплін або певних тем у межах тієї чи іншої дисципліни;
- портфоліо як інструмент демонстрації навчального продукту – оволодіння знаннями з певної теми, створення проекту, проведення науково-дослідницької роботи у галузі туризму тощо;
- портфоліо як інструмент зворотного зв'язку в навчальному процесі;
- багатоцільове портфоліо, що відображає різні цілі оцінювання й самооцінювання рівня компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі.

До основних переваг портфоліо як сучасної технології оцінювання рівня готовності майбутніх фахівців галузі туризму до професійної діяльності слід віднести такі його можливості:

- охоплювати й планувати самостійну рефлексивну діяльність студентів з вивчення дисциплін професійного циклу;

- забезпечувати студентам умови для визначення власного рівня володіння дисциплінами професійного циклу;
- сприяти навчанню впродовж усього життя;
- допомагати плануванню процесу власного навчання й самоконтролю;
- виступати викладачу в ролі координатора, а не ініціатора навчального процесу;
- індивідуалізувати навчання;
- заохочувати студентів до творчості, відповідальності, ініціативності, самостійності.

Зосереджуючись на системі роботи з освоєння зазначеної технології, зазначимо, що портфолію може охоплювати такі складові, як-от:

- анований список літератури з дисциплін циклу професійної підготовки;
- відгуки, рецензії на матеріали, що викликали особистий інтерес студента;
- тези, подані для участі в студентських конференціях, конференціях молодих науковців тощо;
- наукові статті, опубліковані в наукових збірниках;
- сертифікати участі в семінарах і конференціях;
- сертифікати, що підтверджують стажування в туристичних фірмах, закладах готельно-ресторанного бізнесу;
- проекти, розроблені в межах вивчення цієї чи іншої дисципліни як одноосібно, так і разом з іншими студентами.

При цьому неабиякого значення, на думку науковців, набуває ознайомлення з папками “попередників”, оскільки надає студентам можливість ознайомлення із загальним алгоритмом створення портфолію, актуалізує отримані враження з позиції потенційного “роботодавця”, сприяє конкретизації вимог до оцінювання портфолію як особистісно зорієнтованого продукту [1].

Безперечно, критерії наповнюваності й оцінювання портфолію доцільно обговорити й сформулювати зі студентами колегіально, з урахуванням визначених цілей. Наприклад, це може бути чотирирівнева, що утвердилась в освітній практиці американської школи [5].

Охарактеризуємо кожний з рівнів більш розлого.

Високий рівень – зміст портфолію свідчить про те, що було докладено багато зусиль, про наявний прогрес студента щодо розвитку творчого, критичного мислення, уміння розв’язувати завдання, а також про наявність високого рівня самооцінки і творчого ставлення до дисципліни. У змісті й оформленні портфолію виявляється оригінальність і винахідливість.

Достатній рівень – портфолію демонструє солідні знання та вміння студента, але, на відміну від попереднього рівня, в портфолію можуть бути відсутні деякі елементи з необов’язкових категорій, а також може бути недостатньо виражена оригінальність у змісті і творчий елемент в оформленні.

Середній рівень – у портфоліо основний акцент зроблений на категорії, з яких можна судити про рівень сформованості програмних знань і вмінь з дисциплін. Відсутні свідоцтва, що демонструють рівень розвитку творчого, критичного мислення, прикладних умінь, здібності до змістовної комунікації.

Низький рівень – достатньо неінформативне портфоліо, за яким важко сформулювати загальне уявлення про здібності студента, містить окремі аркуші зфрагментами завдань з різних дисциплін, відсутня системність у розташуванні складових портфоліо [4].

Водночас слід пам'ятати, що портфоліо майбутнього фахівця туристичної галузі, як і будь-яке портфоліо взагалі, має індивідуальний характер, несучи на собі відбиток професійно-психологічних характеристик його творця. Цінність зазначеної технології полягає в тому, що вона виводить суб'єкта навчання на усвідомлення власної суб'єктності, неповторності, концентрацію атакуючого ядра свого професійного образу, забезпечує можливість зробити серію самовідкриттів.

Висновки. Отже, уточнивши поняття, визначивши принципи, функції портфоліо студента, сформулювавши освітнє значення цієї технології для ефективної підготовки фахівців туристичної галузі, зазначимо, що її використання сприятиме одержанню викладачем якісної інформації про особистісний навчальний процес студента; у свою чергу, студент набуває навички для самоаналізу діяльності. Проте це лише деякі можливості портфоліо студента. Використання цієї технології надає змогу кожного учаснику освітнього процесу у ВНЗ відкривати для себе багато яскравого, цікавого та корисного.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в подальшому вивченні теоретичних засад використання технології портфоліо, а також розробці практичних рекомендацій щодо її впровадження у процес підготовки фахівців для туристичної галузі.

Список використаної літератури

1. Кучерявець В. Г. Технологія портфоліо у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / Валентина Григорівна Кучерявець // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 128–130.
2. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – Москва : Академия, 2002. – С. 127.
3. Портфоліо педагога / укл.: І. Т. Соколянська. – Харків : Основа, 2013. – 224 с.
4. Романенко Ю. А. Портфоліо студента: дидактичний аспект / Ю. А. Романенко // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 38–40.
5. Фасоля А. М. Порфоліо? “Папка успіху?” Навіщо вони нам? / Анатолій Миколайович Фасоля // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 20–24.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2015.

Маковецкая Н. В. Портфолио как технология оценивания готовности будущих специалистов в области туризма к профессиональной деятельности

В статье освещено толкование термина “портфолио” с точки зрения педагогики, время и место происхождения этой технологии. Определены функции, принципы технологи. В рамках начатого исследования определены значение, виды портфолио, его составные, приведены критерии оценивания портфолио студентов.

Ключевые слова: технология портфолио, принципы, функции, составные, критерии оценивания.

Makovetska N. Portfolio as a Technology Readiness Assessment of the Future Experts in the Field of Tourism for Professional Work

The article highlights the interpretation of the term “portfolio” in terms of pedagogy. It is proved that in education technology portfolio involves the integration of quantitative and qualitative evaluation, shifting emphasis to achievement, success, self-esteem of the student, his understanding of readiness for professional work. It is noted that the idea of using technology as a portfolio assessment in educational institutions arose at the turn of 70-80 years of the XX century under the influence of politics and business, according to some sources, in Europe, on the other – in the United States. Functions of the portfolio – a diagnostic, prognostic, managerial, organizational, analytical, rating, pedagogical, setting goals, motivating, informative, developing, adaptation; principles of technology – appropriate, systematic, compliance, heterogeneity, scientific validity and objective evaluation.

As part of the initiated studies to determine the values; types of portfolio – the portfolio as a tool for self-assessment of students’ achievements in the process of mastering the disciplines of professional cycle, the portfolio as a tool for autonomous learning certain disciplines that portfolio as a tool to demonstrate the academic product portfolio as a feedback tool in the learning process, a diversified portfolio that reflects the different purposes of evaluation and self-assessment the competence of the future experts of tourism; Portfolio components – a list of references, testimonials, reviews, abstracts at the conference, articles in scientific collections, certificates of participation in seminars and conferences, certificates of internships, projects; The criteria of evaluation portfolios of students identified levels – high, enough, medium, low.

Key words: technology portfolio, principles, functions, components, assessment criteria.